

MANICHEJSKÝ IMPULS V ŽIVOTĚ RUDOLFA STEINERA

Prokofjev Sergej O.

Již při zběžném čtení popisu, který podává o svém mládí Rudolf Steiner ve své autobiografii "Můj běh života", je nápadné množství a rozmanitost jeho známostí a hojnost jeho přátelských vztahů. Docházel do nejrůznějších kruhů, jejich členové často neměli navzájem nic společného.

Vezměme např. jeho život ve Vídni na konci osmdesátých let. Tam se přátelil s badatelem o Goethovi Karlem Juliem Schbröerem, je často hostem u básničky Marie Evženie delle Grazieové, rovněž také u profesorů katolické theologické fakulty. Později se pak seznamuje s malým kruhem osobností, které se zajímají o theosofii a seskupují se kolem Marie Langové, seznamuje se jejím prostřednictvím s Rosou Mayrederovou, v jejímž okolí se byla vytvořila duchovně svobodná atmosféra, kde se usilovalo také intenzivně o pravé postavení a význam ženy v životě společnosti. Ve stejné době si ale dopisoval s filosofem nevědomí Eduardem z Hartmannů a nakonec se s ním osobně seznámil.

Po jeho přesídlení do Výmaru se potom okruh známostí Rudolfa Steinera dále rozšířil. Zde má zvláštní význam setkání s přírodovědcem Ernstem Haeckelem, filosofem Friedrichem Nietschem, s literárním vědcem Hermanem Grimmem a s přesvědčeným anarchistou Henrym Mackayem. Jací markantní, podle svého vnitřního přesvědčení však tak rozdílní lidé!

A nakonec dosahuje vývoj vnějšího okruhu jeho známostí svého vrcholu v Berlíně, kam se Rudolf Steiner stěhuje jako redaktor dvou časopisů a člen "Svobodné literární společnosti" a "Dramatické společnosti". Nyní zahrnuje okruh známých Rudolfa Steinera téměř celé spektrum tehdejšího duchovního života v Německu až po extrémní individualismus Maxe Stirnera a až po přímé kontakty s dělnickou třídou v Berlíně (od 1899 - 1904 Rudolf Steiner vyučoval v dělnické škole Karla Liebknechta nejrůznějším předmětům).

Jaký ale byl vnitřní postoj Rudolfa Steinera, který mu dovoľoval cítit se "jako doma" mezi tak rozdílnými lidmi, mezi tak často absolutně protichůdnými směry, myšlenkami a proudy? Na tuto otázku odpověděl sám slovy: "Ale nikdy jsem neměl sklon k tomu odpírat svůj obdiv a svůj zájem vůči tomu, co se mi jevílo jako velké, i když mi to obsahově bylo zcela proti mysli. Ano, řekl jsem si: Takové protiklady musí někde přece ve světě nalézt svou harmonii. A to mi umožňovalo sledovat tak s plným pochopením protichůdné směry, jakoby to bylo ve směru mého vlastního duševního rozpoložení."

Toto chápaní vžívání se do světových názorů jemu samému cizích, od katolických až po marxistické, od goethovských až po anarchistické, bylo mu vlastní nejen v mládí, nýbrž vychovával se také nadále důsledně a vědomě tou měrou, jakou postupoval ve svém vnitřním vývoji, který opět byl následkem jeho stále silnějšího vrůstání do duchovního světa: 'Neboť doma jsem se cítil jenom v duchovním světě, do kterého jsem nahlížel, a 'jako doma' jsem se mohl cítit v každém jiném světě.' Díky tomuto zcela prapůvodnímu "usídlení" v duchovním světě mohl Rudolf Steiner v každé situaci prožívat světové názory jiných lidí jakožto jakési obrazy téhož předmětu, které jen byly vznikly z různých stran, z rozdílných východisek.

Naproti tomu viděl bezprostředně nadsmyslově podstatu předmětu, takže mohl poznávat relativní oprávnění i nejčizejšího názoru: "Kdo ale má svět nazírání, jakým musí být nazírání duchovní, ten vidí oprávnění nejrůznějších stanovisek". Tak mohl Rudolf Steiner také později právem ve svých anthroposofických přednáškách, poté co byl prošel touto zkušeností osobně, hovořit o dvanácti stanoviskách, z nichž je třeba vše ve světě pozorovat, má-li být nalezen všestranný, objektivní úsudek.

A z tohoto základního postoje vyplývaly také vztahy, které Rudolf Steiner zaujímal nejen k různým světovým názorům, nýbrž také k lidem, kteří tyto názory zastupovali: "Můj dar

pozorování se zaměřil na to, zcela objektivně, čistě v nazírání přijímat to, co nějaký člověk prožíval. Úzkostlivě jsem se vyhýbal pěstovat kritiku toho, co lidé činili, nebo uplatňovat sympatie a antipatie ve svém poměru k nim: Chtěl jsem člověka, jakým je, nechat na mne působit". Toto chování mladého Rudolfa Steinera vůči všem lidem, kteří se s ním setkávají, můžeme plným právem nazvat jako přímý výsledek jeho sebevýchovy k toleranci; dokonce k toleranci nejen ve všeobecně morální smyslu, nýbrž také v konkrétně okultním. Neboť Rudolf Steiner "brzy shledal, že takové pozorování světa uvádí vpravdě do světa duchovního". Později nazval potom tuto cestu "myšlenkovou cestou" ke Kristu.

Jelikož Rudolf Steiner měl od dětství dar jasnozření a následkem toho žil intenzivněji v nejbližším duchovním světě než ve světě fyzickém, který jej obklopoval, bylo pro něho nutné získat si jednu vyšší duševní schopnost, zdaleka nesnadněji dosažitelnou - tu schopnost, jejímuž pozorování je věnována tato práce -, schopnost odpouštět. Počátek vědomého vypracování této schopnosti můžeme předpokládat asi v době od 18. až 21. roku Rudolfa Steinera (1879 - 1882), když jeho schopnost pronikat jasnozřivě do duchovního světa byla dosáhla stupně, který se může označit jako první vědomé prožívání vyššího Já jak u sebe sama tak i u druhých lidí, neboli prožívání "duchovní individuality", jejíž život se rozprostírá za hranice narození a smrti. Rudolf Steiner hovoří o tom ve své autobiografii takto: "Ale zřel jsem přece duchovní svět jako skutečnost. Se vši názorností se mi vyjevovala na každém člověku jeho duchovní individualita. Tato měla ve své fyzické tělesnosti a v jednání ve fyzickém světě jen své projevení. Sjednocovala se s tím, co pocházelo jako fyzický zárodek od rodičů. Zemřelého člověka jsem sledoval dále na jeho cestě do duchovního světa". Když se potom Rudolf Steiner jednou pokusil napsat o tom jednomu ze svých učitelů na reálce, přešel tento ve své odpovědi toto téma mlčením. "A tak", pokračuje Rudolf Steiner, "se mi to tehdy dělo všude s mým nazíráním duchovního světa. Lidé o něm nechtěli nic slyšet." Podobně tomu bylo v dalších letech: "Nenašel jsem tehdy (v polovině osmdesátých let) nikoho, s nímž bych mohl hovořit o těchto pozorováních." To vedlo k velkému osamocení, které musil Rudolf Steiner snášet od svého časného dětství a které, podle jeho vlastní výpovědi, "leželo jako tíha" na jeho duši: "Musil jsem se, co souviselo s mým nazíráním duchovna, vyrovnávat jedině sám se sebou. Žil jsem v duchovním světě; nikdo z okruhu mých známých mě tam nenásledoval. Můj styk spočíval v exkursích do světů jiných lidí."

K tomu, čím trpěl Rudolf Steiner svou duchovní samotou, je třeba ještě dodat, že pokaždé, když se vžíval v nadsmyslových světech do bytostné podstaty vyššího Já a vracel se zpět do fyzického světa, měl co činit téměř výlučně s lidmi, jejichž vědomí působilo jen na úrovni obyčejného, všedního já a kteří následkem toho nechtěli ani nic vědět ani něco slyšet o existenci a zkušenostech vyššího Já. Jinak řečeno, Rudolf Steiner musil při každém "návratu" z duchovního světa a při vstupu do pozemského světa reálně prožívat onu polarizaci a rozštěpení mezi vyšším a nižším já, o čemž bylo obšírně hovořeno ve IV. kapitole. A tato trýznivá disonance, tento nesnesitelný rozpor, které pro Rudolfa Steinera přitom pokaždé nastaly a které mu vždy znovu přinášely nejen úplné osamocení, nýbrž také nejsilnější vnitřní utrpení, srovnatelná s jakýmsi vnitřním "bičováním", které ho potkalo pokaždé při kontaktu se sférou nižšího já lidí, kteří ho obklopovali, tento rozpor mohl překonávat jen neustálým odpouštěním onoho nepochopení, které mu jeho okolí přinášelo vstříc.

"To bylo mé 'osamocení' tehdy ve Výmaru, kde jsem byl v tak rozsáhlém družném společenském styku. Ale nepřipisoval jsem to lidem, že mě takto odsuzovali k osamocení." V těchto slovech Rudolfa Steinera z jeho autobiografie je zvláště poslední věta bezprostředním poukazem na proces odpouštění, který nepřetržitě musil uskutečňovat již od časného mládí. Neboť bez této schopnosti odpouštění by byl dnes život zasvěcence mezi lidmi většinou materialisticky smýšlejícími jednoduše nemožný. (V III. kapitole byl již podrobně pozorován tento problém na příkladu Christiana Rosenkretze a jeho vztahu k lidem.)

Nakonec můžeme v době života Rudolfa Steinera, než vystoupil jeho duchovní učitel, najít také celou řadu jednání, která odpovídají třetímu stupni cesty, kterou jsme popsali: účast na karmě druhého člověka, jež v jednotlivých případech šla až k převzetí cizí karmy na sebe - i když jen k jistému stupni.

Zde mají být uvedeny jednotlivé příklady. Dva první jsou spojeny s Nietschem a Haeckelem. S nimi přišel Rudolf Steiner do styku jako se dvěma nejvýznamnějšími zástupci moderního světového názoru. Prvního navštívil v jeho nemoci, druhého poznal při příležitosti jeho 60. narozenin, a prožíval duchovní bytostnou podstatu obou. I když byl jeho vlastnímu světovému názoru na jedné straně Haeckelův materialismus a bojovné protikřesťanství pozdějšího Nietzscheho zcela cizí, neboť jeho světový názor pocházel z duchovního zření, umožnilo mu však na druhé straně vnímání impulsů tak důležitých, i když jednostranně pojatých impulsů té epochy skrze ně samé, umožnilo mu tyto impulsy nejenom zevně přijmout, nýbrž spojit se s nimi v okultním smyslu až k jejich základům, aby tak vytvořil možnost tyto impulsy z nitra přetvořit, a tím sklenout pevný most, vybudovaný na bezpečném základu, most, který vede od vědy o přírodě k vědě o duchu.

Tak pojal Rudolf Steiner v případě Nietzscheho a Haeckelova rozhodnutí spojit se vědomě s jejich karmou, aby tím dosáhl možnosti orientovat tyto dva směry opět k duchu. Neboť jen tím, že reálně spoluprožíval jejich osud a jejich světový názor, mohl vidět a poznat vlastníma očima jak hloubku propasti, před níž lidstvo stálo na konci kali-jugy, tak také nutnost překonat tuto propast na cestě k nové, světlé epoše.

Jeho knihy "Friedrich Nietzsche, bojovník proti své době" (1895) a "Haeckel a jeho protivníci" (1900) tvořily plody těchto zkušeností. V obou dílech poukázal Rudolf Steiner na to, co je v jejich světovém názoru potenciálně obsaženo jako významné a směřující k budoucnosti, a co by tedy nemělo být ztraceno pro další vývoj lidstva. Tato účast na jejich karmě učinila však Rudolfa Steinera samého v očích jeho početných nepřátel a četných lidí o něm nepříznivě smýšlejících na mnoho let pro jedny materialistickým haeckelovcem a pro druhé nihilistickým nietscheovcem. A přesto nesl dále až na konec svého života a tak fakticky během svého celého působení jako okultní učitel tuto karmu a snažil se prozářit ji a produhovnit duchovní vědou, kterou vyvinul.

Další a zvláště názorný příklad je zvláštní propojení osudu Rudolfa Steinera s osudem jeho učitele Karla Julia Schröera, propojení, které sahá daleko do minulosti. Díky jejich setkání a díky přátelskému vztahu, který se takto vyvinul, vyjevilo se Rudolfu Steinerovi s plnou jasností, že bylo centrálním osudovým úkolem Schröerovým dát opět ožít přírodovědeckým dílům Goethovým a předložit je širokému publiku na konci 19. století. Ba co více, splnění tohoto úkolu, které od něj žádalo spojení celé plnosti spirituálního platonismu, jak ji nesl ve své duši, s intelektualitou moderního vědeckého myšlení ve zduchovnělé podobě, jak žila v Goethovi, toto splnění by bylo mohlo posloužit jako základ budoucí stavby anthroposofie. To se však nestalo. Schröer nedokázal přes svůj zájem o Goetha a přes svou lásku k němu najít přístup k jeho přírodovědeckým spisům a tu pojal Rudolf Steiner rozhodnutí splnit tento úkol za Schröera, vzít na sebe část jeho karmy, a tím odsunout splnění svého vlastního úkolu o mnoho let. "Rozhodl jsem se tehdy prožít Schröerův osud jako svůj vlastní s tím, že jsem se vzdal vyžití své vlastní osudové cesty". To světil Rudolf Steiner Waltrovi Janu Steinovi v dubnu 1922 v Haagu. Také lze vytušit prvky vnitřní účasti na karmě Roberta Hamerlinga a Ludvíka Jakobowského ve vztahu Rudolfa Steinera k těmto básníkům a později k jejich literárnímu dědictví. Právě tak se objevuje tento motiv v soukromém životě Rudolfa Steinera, zejména při rozhodnutí vzít na sebe výchovu dětí rodiny Spechtových ve Vídni a rodiny Eunike ve Výmaru.

Ještě větší měrou bylo vyvinutí těchto tří vlastností požadováno od Rudolfa Steinera po jeho vstupu do Theosofické společnosti, když mu tato společnost navrhla vést její německou sekci. Musíme si jenom představit se vši zřetelností kontrast mezi Rudolfem Steinerem, autorem

"Filosofie svobody" s jejím svěžím vánkem na výšinách svobody a čisté duchovnosti, naplněné nejvyšší spirituální aktivitou, a mezi pasivní, snivě-mystickou atmosférou, která tehdy vládla v Theosofické společnosti. Tuto těžkou, někdy takřka odpudivou náladu pociťoval Friedrich Rittelmeyer zřetelně již napoprvé a popsal ji později ve svých vzpomínkách na Rudolfa Steinera: "Když jsem vstoupil do sálu, překvapila mě nálada. Tyto lidi jsem pociťoval převážně jako velmi cizí. Těžko jsem se vyrovnával s jistým typem pasivní duchovnosti toužící po požitku. Zvláště když jsem viděl muže s dlouhými vlasy, byl bych nejraději utekl. Později se to podstatně zlepšilo, když byly odloženy theosofické vaječné skořápky a když Rudolf Steiner k sobě přitahoval více vědecky myslící lidi. Jistěže trpěl v oněch časných letech mnoha věcmi". Aby v takovém okolí mohl žít a pracovat, to vyžadovalo od Rudolfa Steinera vskutku velice mnoho tolerance. Na to poukázal sám na počátku své činnosti v Theosofické společnosti těmito slovy: "Chtěl bych být ve své činnosti nejraději zcela pozitivním, ... pozitivní ve všem". Pravá pozitivita však předpokládá absolutní toleranci vůči všem lidským projevům ve vlastním okolí.

Další potíž spočívala v tom, že Theosofická společnost byla již od času své zakladatelky H. P. Blavatské zcela orientována na orientálně-indickou moudrost, spojenou s povýšeně opovržlivým postojem vůči křesťanství jakožto poslednímu a tudíž nejnižšímu stupni duchovního vývoje lidstva. To vše bylo samozřejmě Rudolfu Steinerovi v nejhlubším nitru cizí. A přesto učinil s plnou zodpovědností rozhodnutí spojit svůj osud s osudem Theosofické společnosti. Důvodem bylo to, že její založení v r. 1875 mělo zprvu "západní" charakter a celá řada pravd v prvním díle Blavatské "Odhalená Isis", byla inspirována velkými zasvěcenci Západu, kteří byli také iniciátory moudrosti rosikruciánské . . .".

Vlastním úkolem Rudolfa Steinera v této souvislosti bylo pokusit se, aby se theosofické hnutí opět vrátilo ke svému duchovnímu východisku a to znamená také ke svému úkolu pro lidstvo, kdežto toto hnutí naopak propadalo jednostrannému vlivu jakož i skupinovým zájmům východních okultistů a stalo se nakonec místem různých spiritistických experimentů. Velký počet časných přednášek Rudolfa Steinera o tom svědčí.

Lze jenom tušit, kolik utrpení přineslo Rudolfu Steinerovi spojení a práce s Theosofickou společností. On sám označoval "theosofickou epochu" svého působení jako "martyrium". Jelikož však již jednou byl řekl "ano", nezamýšlel ani později z Theosofické společnosti z vlastní vůle vystoupit, nýbrž pokládal za svou povinnost dále v ní pracovat a vyvíjel veškeré úsilí zaměřit její vývoj správným směrem. Teprve stále se zesilující útoky a nakonec pomluvy šířené Annie Besantovou jako odpověď na jeho principiální postoj v aféře Alcyone - který skončil jeho oficiálním vyloučením ze Společnosti, to vše učinilo další setrvání a práci v této Společnosti pro Rudolfa Steinera nemožným. Tak je skutečností, že nikoli on sám, nýbrž vedení Společnosti přetrhlo toto spojení.

Přesto všechno musí Anthroposofická společnost nést až do dnešního dne podíl na karmě Theosofické společnosti. Neboť mnoho lidí stojících mimo, a nikoli jen nepřátelé, zaměňuje vytrvale až dodnes centrální proud esoterického křesťanství, jak je zastupuje anthroposofie, s východně orientovanou theosofií Blavatské

a Besantové, přestože Rudolf Steiner také uvnitř Theosofické společnosti pracoval neochvějně jen v anthroposofickém směru, takže je anthroposofie vždy znovu počítána k "nekřesťanským" proudům novější doby. To jsou následky účasti Rudolfa Steinera na těžké karmě Theosofické společnosti, která nepřijala impuls, který by ji byl jedině mohl zachránit, a dokonce tento impuls odmítla.

Hlubokým dojmem však působí neobyčejná ochota odpustit, kterou ukázal Rudolf Steiner právě v době svého veřejného příklonu k Theosofii. Vždyť se přece musil, poté co si až na začátku století byl získal určité jméno jako goetheanista, filosof, spisovatel, žurnalista a kritik, fakticky odřící celé své minulosti, také skoro všech lidských vztahů, když přešel do tábora theosofů. Neboť převážná většina jeho dřívějších přátel a známých nejenže ho nechtěla

následovat, nýbrž nebyla ani ochotna udržovat s ním staré přátelské vztahy, většinou ze strachu, že by se spojením s "theosofy", "okultisty", "jasnovidci" kompromitovala, nebo prostě proto, že jeho krok nechápala.

Tak napsal např. Ernst Haeckel, když se po návratu z delší cesty o tomto kroku dověděl, na korespondenci s Rudolfem Steinerem: "Stal se mezitím theosofem" a přerušil s ním veškeré vztahy. A mnozí z jeho dřívějších přátel se zachovali právě tak. Přesto odpustil Rudolf Steiner, nehledě na bolest jemu způsobenou, všem těm, kteří se takto od něj odvrátili. Ba co více, odpustil také všem těm, kteří ho byli pronásledovali a ještě v rámci Theosofické společnosti pomlouvali, že prý je "žákem jesuitů" nebo "německým špiónem", šíříce takové zřejmě lživé pověsti uvnitř Theosofické společnosti a také mimo ni. Stačí číst v jeho autobiografii charakteristiku, kterou tam podává o Annie Besantové, kde zdůrazňuje její zásluhy a zřejmé schopnosti, nezmiňuje se však o utrpení, které mu způsobila, abychom se přesvědčili opravdu o jeho schopnosti odpouštět.

Projevy tolerance a odpouštění můžeme rostoucí měrou nacházet v životě Rudolfa Steinera i nadále. V III. kapitole byla již uvedena celá řada takových příkladů, jak odpustil anthroposofům, že hnutí pro trojčlennost sociálního organismu ztroskotalo, stejně tak oba vysokoškolské kursy v r. 1920 a 1921; jeho odpouštění pro tak zvaný "Stuttgartský systém" a především jeho stále odpouštění nedostatečného respektu k němu, když se ho stále ptali na radu a pak se podle této rady neřídili, což vedlo k rostoucím těžkostem také v Anthroposofické společnosti a v jejím vztahu k okolnímu světu. A přes to všechno všude tam, "kde nedostateční lidé nějak pochybili, bylo vždy na něm, aby to uvedl do pořádku".

Vztah členů Anthroposofické společnosti k němu, který se někdy vystupňoval až k vnitřní "oposici", ho mohl dočasně uvést přece jen ale pouze k zoufalství. "Tak opakoval", podle výroku Freda Poeppiga na shromáždění v dílně pro skleněná okna /Glashaus/ 1923, "s hluboce smutným pohledem několikrát slova: "Pak jsem jenom jakási quantité négligeable (zanedbatelná položka) ... načež opustil místnost". V jiných případech, které dosvědčily jeho žáci, vyjádřil se ještě ostřeji o chování jednotlivých anthroposofů vůči němu.

A přesto snášel všechno a odpouštěl všem bez ohledu na bolesti a zklamání, které mu byly způsobeny.

K tomu, co bylo dosud řečeno, se musí také připojit léty stále rostoucí pocit vnitřní propasti, která existovala přes všech snahy Rudolfa Steinera neproměnně mezi tím, co on sám během přednášek přinášel jako novou moudrost a vyšší poznání z duchovních světů, z oblastí, které leží na oné straně prahu, do nichž vždy znovu vystupoval svým vyšším Já - a mezi vědomím jeho posluchačů, které bylo většinou zcela všední, pozemské. Zvláště silně se to ukázalo na konci přednášek. "Bylo možno cítit", tak si vzpomíná Friedrich Rittelmeyer, "tragiku osamělosti velkého člověka, kterému však přece nebylo možno pomoci. Rudolf Steiner nikdy nedal najevo zklamání a snášel tuto těžkopádnost s dobrotivou trpělivostí". Ještě zřetelněji se tato polarizace ukazovala v nesčetných případech, kdy Rudolf Steiner přicházel při své neúnavné snaze pomoci tomu či vždy znovu do situace, že "se byl obrátil na to nejllepší v druhém člověku, ale odpovědělo z něj to, co v něm bylo na nižší úrovni". V této formulaci Friedricha Rittelmeyera je obsažen poukaz na problém protikladu a polarizace vyššího a nižšího já, problém, o němž jsme podrobněji hovořili a který lze řešit jen stálým vnitřním procesem odpouštění.

Konečně nezapomeňme na utrpení, které musil Rudolf Steiner snášet nejen během svého celého života, ale zvláště v poslední době, vlivem četných útoků, pomluv a posměšků četných vnějších nepřátel, náboženských fanatiků, vědeckých dogmatiků a četných jiných. Friedrich Rittelmeyer napsal v této souvislosti: "Trpěl zřejmě mnohem tíže, než jsme věděli, tím, že se ho anthroposofové patřičně nezastávali. Protivníci ho zahrnovali výsměchem a posměšky a anthroposofové to nechávali příliš klidně probíhat a vychutnávali jeho přednášky. Nešlo mu o jeho osobu jako takovou, ale o to, jak působí hanebné útoky protivníků na jeho práci a jeho

dílo. Věděl, že protivníci neházejí zbytečně bláto právě na jeho osobnost, aby zničili jeho dílo. A viděl, že anthroposofové to neviděli. Uchýlili se do anthroposofického hradu a nepozorovali, že kolem hradu byl založen požár. "Tento neviditelný oheň, který vyšlehal již několik let kolem duchovního hradu anthroposofie, ten se v silvestrovské noci 1922 rozhořel také zevně. A Goetheanum opustilo v jeho plamenech navždy fyzickou úroveň. Ale tato nejtragičtější událost dosavadních dějin anthroposofického hnutí a Anthroposofické společnosti si vyžádala od Rudolfa Steinera ještě vyšší míru tolerance a všeobecného odpouštění. Neboť také v tomto případě se Anthroposofická společnost přes celou řadu varování a naléhavých výzev Rudolfa Steinera ukázala ne dosti bdělou, aby ochránila stavbu duchovně před katastrofou, která jí hrozila. Na to poukázal Rudolf Steiner zvláště zřetelně při zasedání rozšířeného 'Kruhu třiceti' v lednu 1923, tři týdny po požáru. Poté, co tam byl, nejprve mluvil o nutnosti "společnost konsolidovat", řekl potom o prvním Goetheanu: Neboť v jistém smyslu chybělo v dornašské stavbě, která mluvila hlasitě k celému světu, pozadí Anthroposofické společnosti, která by ji chránila. Anthroposofická společnost upadla v podstatě od toho okamžiku, kdy se se stavbou začalo".

"Deset let ... hromada trosek" - tato slova Rudolfa Steinera z jeho poznámkového sešitu z 22. 1. 1923 vyjadřují ve své lapidární tragice snad nejpřesněji jeho vlastní náladu po požáru. Leč tragika požáru není pro něj dokonce ani tím ještě plně vystižena. Neboť s tímto Goetheanem, touto neobvyklou stavbou, která měla být pro zevní oči viditelným zjevením bytosti "Anthroposophia" samé, "Dům Slova", z jehož éterických sil byl vznikl, s tímto Goetheanem byl Rudolf Steiner jako jeho tvůrce spojen nejen zevně, nýbrž hluboce karmicky. Vždyť přece byl pro jeho vznik obětoval část vlastních éterických sil, které byly tajemným způsobem vetkány do éterické podstaty té stavby. A tak se požár ukázal být těžkou ranou pro jeho vlastní éterické tělo.

V této souvislosti napsal Marii Steinerové v jednom dopise toto: "Milá Marie, řekl jsem Ti přece již před delší dobou, jak od ledna 1923 nebylo spojení vyšších článků mé bytosti s mým fyzickým tělem již úplné; ztratil jsem jaksi v životě v duchovnu bezprostřední souvislost se svou fyzickou organizací. Nikoli s fyzickým světem". Tak nebyla Anthroposofická společnost, jelikož nedokázala poskytnout prvnímu Goetheanu nezbytnou duchovní ochranu, nedokázala je uchovat, nebyla také s to ochránit éterické tělo svého učitele. Ale přes to všechno odpustil Rudolf Steiner členům i při této zkoušce. Ba co více, účastnil se osobně, společně s Albertem Steffenem, pohřbu člověka, který jako jediný při požáru zahynul a který byl nejspíše tento požár založil.

"Byl prý v té době jako jedna jediná otevřená rána", tato slova jednoho anthroposofa cituje Friedrich Rittelmeyer, aby vylíčil dojem, který na něj činil Rudolf Steiner v posledních letech svého života. Pak pokračuje ve svých vzpomínkách: "Odtud můžeme pohlížet na projasněný klid a dobrotu, v níž psal 'Běh mého života'. A vskutku nenacházíme ani stín zklamání, hořkosti nebo výčitky vůči komukoli v tomto životopise, který je naplněn atmosférou nejhlubší dobrotivosti a nejjasnější vděčnosti vůči všem lidem, s nimiž se v životě setkal, a vůči všem událostem, které prožil.

Rakouský spisovatel Max Hayek, který navštívil Rudolfa Steinera v létě r. 1922, který se zajímal o anthroposofii a častěji se byl účastnil veřejných přednášek Rudolfa Steinera, vylíčil svůj dojem ze setkání s ním slovy: Byl to "člověk plný utrpení na Zemi, mučedník ducha, člověk nesoucí kříž".

Rok 1923 po požáru byl v mnoha ohledech ne pouze pro Anthroposofickou společnost, nýbrž také pro Rudolfa Steinera nejkritičtější. Jak bylo již vylíčeno v III. kapitole, pomýšlel v oné době nejednou vážně na to, že by Společnost opustil s malou skupinou věrných a pokročilejších žáků. To se však nestalo. Rozhodl se naopak přes rostoucí "vnitřní oposici" vůči němu a jeho úkolům, že se s ní beze zbytku spojí. Konečné rozhodnutí však učinil jen několik týdnů před začátkem Vánočního sjezdu. Tak bylo uskutečnění Vánočního sjezdu a

tím duchovní obnovení anthroposofického hnutí, jakož i založení nových mysterií na Zemi možné jen díky nejvyššímu aktu odpuštění ze strany Rudolfa Steinera, který odpustil všem členům Společnosti, včetně oposice, všechno odpustil před Tím, který byl pronesl slova: "Aj, já vše obnovuji!" (Zjevení 21, 5). Jen následkem tohoto kroku dosáhl Rudolf Steiner možnosti, aby počal vtělovat anthroposofický impuls na Zemi s dosud nebývalou silou a přítomností, onen impuls, který se bezprostředně vyléval novými zjeveními z duchovního světa.

Lze říci, že Rudolf Steiner splnil tímto činem nejvyšší měrou požadavek velkého strážce prahu, který popsal skoro o dvacet let před Vánočním sjezdem ve své knize "Jak dosáhneme poznání vyšších světů"? Tam se praví: "Jestliže se (duchovní žák) rozhodne řídit podle požadavků té vyšší světelné postavy, pak bude moci přispět k osvobození lidského rodu. Přinese své dary na obětní oltář lidstva ... Jestliže mu dá svou práci ... k dispozici, pak se to děje s tím, že se vzdá toho, aby z místa svého dalšího působení získal ještě sám něco pro sebe ... Čeho se člověku dostane ve vyšších oblastech nadmyslového světa, není ničím, co by přicházelo k němu, nýbrž pouze něčím, co od něj vychází: láska ke světu, k němuž patří." Jen z této čisté "lásky ke světu..." postavil Rudolf Steiner Vánoční sjezd do světa také v nejhlubším esoterickém významu tohoto slova.

Skoro po celý rok 1923, který předcházel Vánočnímu sjezdu, byl Rudolf Steiner zaměstnán zakládáním národních společností všude v Evropě, aby se pak mohly o Vánocích spojit s Všeobecnou anthroposofickou společností, která měla ve svých jednotlivých větvích reprezentovat lidstvo, měla jaksí znamenat jeho zmenšený obraz. Tím vzal Rudolf Steiner, když se s touto Společností spojil až do vlastní karmy, na sebe část karmy současného lidstva. Jestliže až do Vánočního sjezdu existovalo takové spojení v karmické rovině jenom s jeho různými žáky a s malými skupinami členů esoterické školy, založené jím r. 1904 a pracující až do r. 1914, tak se nyní jednalo o velkou světovou společnost, jejímž úkolem bylo zastupovat anthroposofický impuls před všemi lidmi a zároveň tyto lidi před duchovním světem a před novým Duchem času. A toto spojení s nově založenou Společností v karmické rovině dovoľovalo Rudolfu Steinerovi, aby již během Vánočního sjezdu, ve večerních přednáškách, odhalil přítomným anthroposofům svou vlastní karmu a aby později, během karmických přednášek v r. 1924, odhalil také jejich karmu v souvislosti s karmou Anthroposofické společnosti a nadmyslového proudu Michaelova.

V tomto duchu povolal také Rudolf Steiner na Vánočním sjezdu zakládající představenstvo, v němž měly nalézt hlavní duchovní proudy, tvořící ve svém souhrnu vnitřní podobu Anthroposofické společnosti, své sjednocení, usmíření a nejvyšší syntesu. To byla tak zvaná "myšlenka představenstva", představenstvo jako esoterický útvar: sjednocení všech karmických proudů, které jsou spojeny s anthroposofickým hnutím, na podkladě a v duchu Vánočního sjezdu. Marie Steinerová to vyjádřila takto: "Nejhlubší esoterika by mohla spočívat v tom přivést nyní dřívější duchovní proudy, až dosud divergující, v některých jejich representantech k harmonickému vyrovnání". Zde vyslovený duchovní úkol je ještě dnes hlavním úkolem představenstva při Goetheanu a jen jeho splnění mu může umožnit, aby působilo také esotericky, to znamená být "esoterickým představenstvem".

Jestliže se takto Rudolf Steiner rozhodl nést s velkou obětí karmu Všeobecné anthroposofické společnosti, a podílet se tak na nesení karmy celého lidstva, prokázalo to opět a v nejhlubším smyslu, že je nejbližším spolupracovníkem Christiana Rosenkreutze. O tom svědčí imaginativní obraz, který dal Rudolf Steiner brzy po Vánočním sjezdu Itě Wegmanové jako odpověď na její otázku stran vztahu jeho ke Christianu Rosenkreutzovi: Oltář v duchovním světě, vedle něj na jedné straně Christian Rosenkreutz s modrou štolou a na druhé straně Rudolf Steiner s červenou štolou. V souvislosti s tématem této práce lze tento obraz chápat takto: Obětní oltář v centru jako symbol Krista, který, jako Pán karmy, nese karmu celého lidstva, a vpravo a vlevo od něj dva z jeho největších lidských pomocníků při tomto konání.

Neboť tak jako má Christian Rosenkretz při své službě a při svém napodobení Krista podíl na nesení karmy lidstva, když na sebe bere to, co karmicky vyplývá z duchovní pasivity lidstva ve vztahu k duchovnímu světu, tak bere Rudolf Steiner na sebe od Vánočního sjezdu druhou stránku tohoto procesu, a to jsou karmické následky nezčištěného a nevytříbeného usilování o duchovní svět, které je dosud naplněno osobními ambicemi a egoistickými přáními. Konkrétně se projevily následky takových egoistických vztahů k duchovnímu světu u četných členů v Anthroposofické společnosti jako okultní pády zpět, které zasáhly Rudolfa Steinera hned po Vánočním sjezdu, ba dokonce během něj.

Jen jednou, a zde také v neosobní formě, poukázal na tragiku své situace. To se stalo při "vzpomínkovém proslovu", který věnoval 3. května 1924 v Dornachu právě zesnuvší Editě Maryonové, své žákyni a spolupracovnici. Ocitujeme zde tato slova, i když jsou dlouhá, pro jejich význam: "A vidíte, musíte se vpravit, chcete-li v pravém smyslu spolupracovat, zejména chcete-li spolupracovat na tom, čím se anthroposofické hnutí stalo po Vánočním sjezdu, musíte se vpravit do myšlenky, co to znamená zodpovídat se před duchovním světem anthroposofickému hnutí. (...) Ovšemže u těch lidí, kteří jsou v anthroposofickém hnutí, docházejí výrazu různé osobní věci. To, co se na Zemi zastupuje jako osobní záležitost, to je, když se to smísí s tím, co se právě má stát pro anthroposofickou věc, elementem, který nelze zodpovědět před duchovním světem, když to zůstává osobním. A jaké potíže vznikají pro toho, který má nějakou věc zodpovědně zastupovat před duchovním světem, když někdy musí spolupřinášet současně s tím, zač má zodpovídat, to, co přichází z osobních aspirací zúčastněných lidí. Co to způsobuje, toho byste si měli být také poněkud vědomi. Způsobuje nejstrašnější srážení zpět ze strany duchovního světa, když člověk musí předstoupit před duchovní svět způsobem, který uvedu.

Nějaký člověk spolupracuje s anthroposofickým hnutím. Spolupracuje, ale zapracovává do toho, na čem spolupracuje, osobní ambice, osobní intence, osobní kvality. Nyní potom máme tyto osobní ambice, tyto osobní tendence. Většina lidí neví, že jsou osobní, většina pokládá to, co koná, právě za neosobní, protože se sami klamou o tom, co je osobní a co je neosobní. To se pak musí vzít s sebou. A to působí vpravdě nejstrašnější srážení zpět z duchovního světa vůči tomu, kdo tyto věci, které prýští z osobností, má vnášet do duchovního světa'.

Tato "nejstrašnější ... nejhroznější srážení zpět", která působí po Vánočním sjezdu až po fyzickou schránu Rudolfa Steinera - neboť karmické síly působí vždy až do fyzického těla -, byly také hlubším okultním důvodem jeho časně smrti: Rudolf Steiner se však nikdy nesnažil, podobně jako Christian Rosenkretz, ve své službě a při následování Kristovy bytosti, vyhnout se těmto vnitřním ranám, nýbrž je snášel s nejvyšší trpělivostí až do konce, odpouštěje jako dříve všem těm, kteří mu, aniž si toho byli všeobecně vědomi, odníмали možnost setrvat na Zemi a dovést to, co byl započal na Vánočním sjezdu.

A jestliže obě nejbližší spolupracovnice Rudolfa Steinera, Marie Steinerová a Ita Wegmanová, sdělují jeho vlastními slovy, že vlastním důvodem jeho časně smrti je to, že na sebe vzal těžkou karmu Anthroposofické společnosti, tak je toto snad nejhlubší mysterium života Rudolfa Steinera a zároveň anthroposofického hnutí a Anthroposofické společnosti zcela bezprostředně spojeno s tajemstvím odpouštění. Tuto myšlenku lze také vyslovit v podobě více náboženské, v jazyku nejdůležitější křesťanské modlitby, jak to učinil Friedrich Rittelmeyer: "Rudolf Steiner zemřel na lidský 'hřích'. Jeho oddaná pomoc ho přivedla k smrti". Místo "oddaná" pomoc bychom zde také mohli říci "jeho odpouštějící pomoc", která byla plodem stále znovu vykonávaného odpouštění. O tom mluví Marie Steinerová, když ve své "výzvě k usmíření" píše o "oběti" Rudolfa Steinera a o jeho smrti, "na níž máme zajisté jako jednotlivci a jako Společnost všichni dohromady vinu".

Ale totéž a týmiž slovy - jen přeneseno do kosmické dimenze - lze říci také o Kristu, který vzal na sebe hřích světa" (Jan, 1, 29) a který až do své smrti na kříži setrval s lidstvem, aby mu nadále pomáhal, a který v duchu bude s ním po všechny budoucí věky (Matouš 28, 20).

Všechno, co bylo v této kapitole řečeno o Rudolfu Steinerovi, je třeba také vztahovat na jeho žáky, a nikoli jen na jeho tehdejší, kteří žili v jeho době, nýbrž také na ty, kteří přišli později. Neboť v tomto stálém odpouštění, které konal během svého života, máme nejen vysoký příklad, nýbrž také jakýsi duchovní "odkaz" našeho učitele. A hledáme-li vskutku jeho duchovní blízkost, pak nestačí, abychom znali jeho díla nebo abychom chtěli nějaké věci zcela všeobecně posloužit, nýbrž musíme se ze všech sil své duše snažit jít jeho cestou, ať je to jakkoli těžké; následovat ho skutečně v malém rozměru, jako on následoval ve velkém rozměru nejvyšší vzor: cestu Kristovu. A to znamená hledat vědomě spojení vlastního osudu, až po vlastní karmu (v nejhlubším smyslu to také vůbec nemůže být jinak), spojení se Všeobecnou anthroposofickou společností, které Rudolf Steiner obětoval "doslova a do písmene" všechno. Přitom nejde o to, abychom se snad odvraceli od uplynulých nebo současných těžkostí, nevyřešených problémů a zjevných nedostatků nebo abychom je ignorovali a zapomínali či neznali jejich často tak tragický průběh, nýbrž naopak snažit se v této epoše ze stanoviska vyšších všeobecně lidských úkolů, které Rudolf Steiner vytyčil Společnosti v současné Michaelově epoše, snažit se v této epoše uskutečňovat právě proces "morálního dýchání", o němž byla řeč výše: Přijmout její tragickou minulost a obtížnou současnost neboli ji do sebe "vdechnout", jakkoli je to bolestné nebo obtížné, a "vydechnout" nové duchovní síly, morální substanci, jejíž přítomnost je ve Společnosti znamením naší věrnosti vůči Rudolfu Steinerovi a zárukou našeho spojení s ním.

Významný příklad takového "morálního dýchání" máme v dějinách anthroposofického hnutí v procesu vznikání Průpovědi Základního kamene, která souvisí podivuhodným způsobem s onou duchovní metamorfosou, kterou prodělala bytost Goetheana, jež bylo požárem vystoupilo do výšin éterického kosmu. Všechno zlo tohoto démonického, ničivého konání přijal Rudolf Steiner až po své éterické tělo, pak je ale svým duchem proměnil a vrátil světu, nyní ale jako vyšší dobro. Vrátil je nejen svou nepřetržitou a ještě intenzivnější duchovní prací v průběhu následujícího roku, nýbrž především vypracováním Průpovědi Základního kamene na Vánočním sjezdu jako nového kosmického zjevení Ducha oděného do lidských slov, zjevení Ducha, který se byl kdysi ukázal na Zemi ve viditelných formách prvního Goetheana a který pak s plameny přešel do duchovních světů.

O živoucím "Duchu Goetheana" a o tom, že mnoho z toho, co bylo vysloveno na Vánočním sjezdu, bylo řečeno "s pohledem upřeným vzhůru", k tomuto Duchu mluvil Rudolf Steiner sám ve své odpovědi na slova díků, která mu vyslovil Louis Werbeck na konci sjezdu 1. ledna 1924 ve jménu přítomných.

Tento "dobrý Duch Goetheana" by se měl stát stále více jakousi "skupinovou duší" Všeobecné anthroposofické společnosti. Neboť jako se lidé, kteří až do této doby byli náleželi k nejrůznějším karmickým proudům, měli shledávat ve fyzicky viditelném Goetheanu - viditelném výrazu bytosti Anthroposofie -, měli se shledávat v harmonickém spojení, poznávající postupně svou karmu, tak chce být "Duch Goetheana", sestupující po své proměně z kosmu, duchovním inspirátorem nového, mnohem vědomějšího spojení těchto proudů, onoho spojení, které se uskutečňuje na základě poznání nebeské karmy Anthroposofické společnosti v jejím spojení s kosmickým proudem Michaelovým.

V tomto smyslu je "styk" s "Duchem Goetheana" možný pro každého anthroposofa, když vedle svého usilování zachovávat všemi silami věrnost základnímu impulsu anthroposofie, jak vyvstal na Vánočním sjezdu a v jeho důsledcích, když současně zaměří své úsilí na to, aby rozvíjel ony počáteční vlastnosti manichejské cesty, jejichž duchovně-vědecké zkoumání je cílem této práce.

Výše (kapitola VI., 4) byla již také řeč o tom, že každé pravé odpouštění je dnes pro člověka tak obtížné proto, že, má-li je člověk uskutečnit, musí projít stavem úplné bezmocnosti, bezradnosti před osudem, úplné bezbrannosti vůči zlu, které má být odpuštěno. To činí také tak obtížným vyrovnávat se se zlem nikoli násilím, nýbrž odpouštěním, mírností. Na druhé

straně spočívá právě v tom také vlastní tajemství mysteria Golgaty, když vzešel z úplné bezmocnosti a bezbrannosti, která došla až k tomu, že Bůh, který se stal člověkem, byl ukřižován vedle dvou lotrů, vzešel nový impuls, impuls zmrtvýchvstání proměňující všechno pozemské bytí.

Obraz tohoto tajemství nacházíme v mysteriu Vánočního sjezdu, pro jehož uskutečnění Rudolf Steiner musil vykonat něco, čehož následky i jemu byly neznámy. Neboť poté, co byl vzal na sebe předsednictví nově založené Anthroposofické společnosti a tím také odpovědnost za její pozemské záležitosti, riskoval skutečně svůj celý duchovní úkol a byl si se vši jasností vědom, že by duchovní svět, přesněji řečeno duchovní bytosti, které v něm spravují anthroposofickou moudrost, možná mohly jeho čin nepřijmout a zdroje zjevení, které až dosud živily anthroposofické hnutí, před ním uzavřít. Tento okamžik byl vskutku tím nejtěžším a nejdramatičtějším v osudu Rudolfa Steinera jako učitele lidstva a tento okamžik učinil Vánoční sjezd pro něj něčím podobným mysteriu Golgaty, čím musil projít v nejhlubší pokoře a odevzdanosti, v úplné vnitřní bezmocnosti a bezbrannosti vůči očekávané odpovědnosti světové karmy, vůči rozhodnutí duchovního světa. Vskutku vstoupil Rudolf Steiner, když se spojil s pozemskou organizací Společnosti, do sféry působení koncentrovaných sil smrti v zemském vývoji, odkud se žádný člověk nemůže pomocí pouhých vlastních sil dostat ven, není-li odtud vyveden tou jedinou božskou bytostí, která přemohla smrt.

Již podstatně dříve, v přednášce ze 16. 10. 1918, poukázal Rudolf Steiner na dvě rozhodující vnitřní události, které byly vedly v jeho vlastním osudu k duchovnímu prožívání mysteria Golgaty. Označil je jako "bezmoc" a "vzkříšení z bezmoci": "Vnitřní zážitek, který se skládá z těchto dvou částí, to je to, co opravdu směřuje k mysteriu Golgaty.

A když přišla z propasti bezmoci odpověď duchovního světa nesoucí v sobě síly vzkříšení, odpověď v podobě nových, ještě mohutnějších a obsáhlejších zjevení, na něž potom Rudolf Steiner vždy znovu poukazoval ve svých karmických přednáškách, pak lze to, co se tehdy reálně odehrálo v jeho duši, nejlépe vyjádřit jen jeho vlastními slovy z téže přednášky:

"Potom však, když můžeme pocítit bezmoc a zotavení z této bezmoci, nastává pro nás ten šťastný případ, že máme vskutku reálný vztah ke Kristu Ježíši. (...) A ten, ... kdo může mluvit o těchto dvou událostech, o bezmoci a zotavení z bezmoci, ten mluví o skutečném zážitku Krista. Takový člověk se však nachází na nadsmyslové cestě k mysteriu Golgaty; nachází sám síly, které podněcují jisté síly nadsmyslové a které ho vedou k mysteriu Golgaty."

A to znamená, že Kristus byl onou nejvyšší silou, kterou následoval Rudolf Steiner a vstoupil do říše bezmoci a smrti, z níž ho v odpověď na oběť jím přinesenou, jejíž hloubku můžeme jen tušit, vyvedl sám Kristus, jako svého žáka, který obětoval na cestě, při níž ho napodoboval, všechno.

Závěrem této práce je třeba si ještě povšimnout další stránky všeobecně lidského poslání Rudolfa Steinera, které se vztahuje na tři vyšší stupně sedmičlenné manichejské cesty, která byla popsána v V kapitole.

Jak bylo již podrobně vysvětleno v knize "Rudolf Steiner a založení nových mysterií", bylo centrálním zážitkem ve vnitřním vývoji Rudolfa Steinera jeho setkání s Kristem ve sféře intuice jakožto s kosmickým praobrazem lidského já. Tato rozhodující událost v životě Rudolfa Steinera nastala v r. 1899. Poukázal na to sám na konci XXVI. kapitoly své autobiografie "Běh mého života" a popsal to duchovně -vědecky v kapitole "Poznání vyšších světů" v "Tajné vědě v obryse".

Z okultního hlediska znamená tato událost, že Kristus mohl od té doby působit skrze vyšší Já Rudolfa Steinera, že v něm byl přítomen. A toto spojení s Kristem mu dávalo vnitřní právo vystoupit na začátku 20. století jako duchovní učitel a representant centrálního proudu křesťanské esoteriky. Ve smyslu této esoteriky odpovídá stupeň vědomého setkání s Kristem nejvyšší uskutečnění slov apoštola Pavla: "Ne já, ale Kristus ve mně." Tak mohl Rudolf

Steiner nyní, nesa duchovní Slunce v centru své bytosti, ve svém já, naplnit postupně jeho světlem, životem a láskou své schránky. Zevním výrazem tohoto procesu byla možnost účastnit se vykoupení odpůrcích mocností.

Nejbližší úkol, který si Rudolf Steiner v tomto ohledu vytyčil, byl dán již skutečností jeho vstupu do Theosofické společnosti v r. 1902. Neboť již od té doby, co H. P. Blavatská byla napsala svoji "Tajnou nauku", bylo okultní zvláštností Theosofické společnosti, že v jejich vedoucích kruzích vládlo přesvědčení, že Lucifer je nadřazen Jahvemu a to znamená Kristu, který ve starých dobách působil skrze Jahveho. V tom je třeba také spatřovat původ výrazně protikřesťanského postoje Theosofické společnosti, která byla orientována výhradně na východní tibetsko-indický okultismus, neboť representovala skutečně poslední zbytek nejstarší luciferické moudrosti lidstva. Tak byla také "Blavatská ... svedena jistými bytostmi, které měly zájem ji svést, aby postavila na místo Krista Lucifera ..... " Odtud pochází tvrzení v 'Tajné nauce': Jahveho se prý nesmíme držet ... pravým dobrodincem je prý Lucifer. - Celá 'Tajná nauka' je tak uspořádána, že to prosvítá, a je to v ní také zřetelně vysloveno. Proto musila být H. P. Blavatská z okultních důvodů preparována v člověka, který nenávidí Krista-Jahveho". Proti této protikřesťanské tendenci, na níž se skrývaly speciální národní skupinové zájmy jistých kruhů tibetsko-indických okultistů, postavil Rudolf Steiner od začátku moudrost rosikrucianského křesťanství, když sledoval všeobecně lidské cíle a nevycházel z Lucifera bojujícího proti Kristu, nýbrž z proměněného Lucifera, který mu slouží!

Z esoterického hlediska by to bylo možné, protože Rudolf Steiner, když Luciferovi předestřel ve svém astrálním těle světlo Krista-Slunce, které zářilo z jeho Já, byl s to podílet se bezprostředně na jeho vykoupení. Z toho důvodu se také mluví v dřívějších přednáškách asi do r. 1909 mnohem více o Luciferovi než o Ahrimanovi.

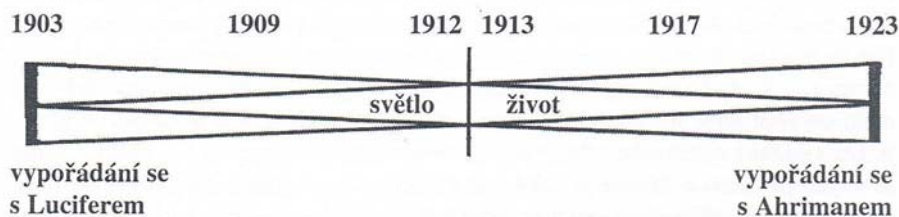
Následující stupeň tvořily první kroky k vykoupení Ahrimana. Začátek tohoto vykoupení nemůže však uskutečnit jednotlivý duchovně usilující člověk, nýbrž jenom společné, sociální působení takových lidí. To je východisko praktických podniků anthroposofie, které spočívají na společném působení lidí: hnutí pro trojčlennost sociálního organismu, vznikání waldorfských škol, hnutí pro náboženskou obnovu a především založení nezávislé Anthroposofické společnosti začátkem r. 1913 a na podzim téhož roku položení základního kamene prvního Goetheana v Dornachu jakožto jejího viditelného centra.

Při všech těchto různých zakládacích aktech se jedná o zárodky oné společné činnosti lidí, která proměňuje kulturu současnosti a spiritualizuje ji, činnosti, která tou měrou, jak se rozšiřuje, může být na základě anthroposofického chápání světa pomocí, která přetvoří pro blaho dalšího vývoje fyzické vtělení Ahrimana na Zemi, které se chystá v budoucnosti ne příliš vzdálené, a tím podpoří jeho budoucí vykoupení.

Rudolf Steiner byl s to založit výše uvedená hnutí, protože dovedl dát vplynout do svého éterického těla silám Krista-Slunce, které na přelomu k tomuto století vstoupily do jeho Já; v jeho éterickém těle se staly životem. Tento život v Kristu postavil pak proti Ahrimanovi ve všech směrech lidské tvůrčí činnosti, která mohla mít za základ činnost éterického těla naplněnou Kristovými silami. Tato práce se rozvíjela zvláště po ukončení první světové války a Rudolf Steiner v ní pokračoval až do posledních měsíců svého pozemského života. K tomu patří anthroposofická medicína, biologicko-dynamické zemědělství, začátek obnovy přírodních věd v duchu goetheanismu a waldorfská pedagogika.

V této době ustupuje téma Lucifera a jeho vykoupení stále více do pozadí, do popředí se naproti tomu dostává co možno všestranné poznání podstaty, cíle a charakteru působení Ahrimana a duchů jemu sloužících. Počínaje přednáškami pod názvem "Zeitgeschichtliche Betrachtungen Das Karma der Unwahrhaftigkeit." (Pozorování současných dějin, Karma nepravdivosti), je toto téma dále rozvíjeno a dosahuje své plné síly v cyklu "Spirituální pozadí zevního světa. Pád duchů temnoty" který byl konán na podzim r. 1917. Tam je středem popis Ducha času Michaela a jeho boje s ahrimanskými duchy.

V jistém smyslu můžeme říci, že se pozvolný přechod od jednoho tématu k druhému uskutečňoval tak, že to první téma, totiž téma "poznání Lucifera", dosáhlo jistého završení v cyklu "Člověk ve světě okultismu, theosofie a filosofie", který byl konán v létě 1912, a začátek nového tématu, "poznání Ahrimana", byl uskutečněn v souvislosti s činem položení základního kamene 1. Goetheana v září 1913. Přitom rozvíjí Rudolf Steiner zvláště intenzivně první téma především v časně epoše duchovně-vědeckého působení a druhé epoše pozdější. Mezi těmito dvěma "póly" se rozvíjela střední epocha, epocha intenzivního rozvíjení anthroposofického umění, během které jsou tato dvě témata vnitřně v rovnováze. Asi uprostřed této střední epochy koná pak Rudolf Steiner přednášku o "Pátém evangeliu".

1903	Počátek v časopise "Lucifer" (později zvaný "Lucifer-Gnosis")
1909	Přednáškový cyklus "Orient ve světle okcidentu. Děti Luciferovy a bratři Kristovi"
1912/1913	Přednáškový cyklus "Člověk ve světle okultismu, theosofie a Filosofie" Založení Anthroposofické společnosti, položení základního kamene prvnímu Goetheanu
1917	Přednáškový cyklus "Spirituální pozadí zevního světa. Pád duchů temnoty"
1923	Přednášky o svátku Michaelově

K uměleckým vymoženostem střední epochy patří především mysterijní dramata, vytvoření eurymie a samozřejmě také četné umělecké iniciativy v nejrůznějších oblastech, které se ukázaly při stavbě prvního Goetheana.

V souvislosti s naším tématem jsou přitom zvláště důležitá slova Rudolfa Steinera, jimiž charakterizoval stavbu: "Podívejte se na formu naší stavby: Všude se převádí přímota do zakřivenosti, hledá se rovnováha, všude se činí pokus rozpustit to, co tuhne, opět v něco plynoucího, všude se vytváří klid v pohybu, ale ten klid je opět uváděn do pohybu. To je to, co je na naší stavbě zcela duchovní. Jako lidé budoucnosti musíme usilovat, abychom v umění a v životě něco vytvořili, věduce: Zde dole je Ahriman, který chce vše uvést do ztuhnutí, zde nahoře Lucifer, který chce vše učinit prchavým ... A tak se naše stavba stala ve vesmíru stavem rovnováhy, který je vydobyt, vyzdvižen z říše Ahrimanovy a z říše Luciferovy". Nejvyšší formy projevení dosáhla potom tato rovnováha v sousoší, které ukazuje v umělecké formě reprezentanta lidstva Krista jako praobraz nového skupinového Já lidstva a zároveň vyššího Já každého jednotlivého člověka, mezi Luciferem a Ahrimanem: "Vše vrcholí ve střední postavě našeho sousoší, v tomto reprezentantu lidstva, v němž má být vymazáno vše luciferické a ahrimanské."

Zde je třeba připojit působivé vyprávění, které tradoval Heinz Müller, jak Rudolf Steiner toto sousoší vytvářel. Ten vyprávěl, že „Rudolf Steiner přinutil Ahrimana i Lucifera, aby mu seděli modelem. U Ahrimana se to prý zdařilo teprve po použití skutečného nátlaku, kdežto Lucifer že se s tou situací vyrovnal poměrně lehce". Pak že mu oba tak dlouho musili sloužit jako modely, až svou práci dokončil. Potom že prý on, Rudolf Steiner, sezení ukončil, neboť

řekl: "Lidstvo současné doby by mělo usilovat, aby si vypracovalo jasné představy o odpůřících mocnostech a aby jim tím odňalo jejich moc." Asi v téže době se Rudolf Steiner také vyjádřil v jedné ze svých přednášek: "Cože je nejhlubší zvláštností právě naší doby a vývoje duše vědomé? Nejhlubší zvláštností této doby je to, že se člověk musí nejdůkladněji, nejintenzivněji seznámit se silami odporujícími harmonizaci celého lidstva. Proto se musí v naší době postupně rozšířit vědomé poznání ahrimanských a luciferických mocností člověku odporujících".

Abychom pochopili z okultního hlediska toto téměř neuvěřitelné vyprávění Heinze Müllera, musíme si ujasnit, že Lucifera mohlo držet ve své moci jenom světlo Krista-Slunce působící v astrálním těle zasvěcencově a Ahrimana život Krista-Slunce působící v jeho těle éterickém. Jinak řečeno, vznik sousoší je přímým následkem toho, že Rudolf Steiner dosáhl jako moderní křesťanský zasvěcenec nejvyšších stupňů manichejské cesty zde popsané, jejíž centrum jakož i centrum cesty rosikruciánské je vědomé prožití Krista ve vlastním Já a jako následek toho možnost setkat se s ním bezprostředně v duchovním světě. Proto byl také Rudolf Steiner s to, podle svých vlastních slov, spodobnit Krista jak v sousoší tak i v centrálním motivu malby malé kopule Goetheana tak, jak se zjevuje zasvěcenci v duchovním světě sousedícím se Zemí právě v naší době. O tom podává zprávu ve svých vzpomínkách H. Müller takto: "Pak mluvil Rudolf Steiner také o podobnosti mezi svojí studií a obličejem Kristovým. Setká-li se s ním člověk v duchovním světě, je prý první dojem ten, že se při každé myšlence, citu nebo volním impulsu zcela překvapivě silně mění. (...) Nyní, kdy jeho bytost vládne nezávisle na těle Ježíše z Nazaretu volně v éterických výších, je prý tato stálá proměna jeho obličeje, ba jeho celé postavy ještě zmnožena, přesto ale, ujistil Rudolf Steiner, jsou jak sousoší tak také barevná zobrazení representanta lidstva vytvořena tak, že bychom Krista, kdybychom ho (v éterickém světě) potkali, musili ihned poznat. Že prý tedy zde lze naprosto mluvit o jakési portrétní podobnosti."

Právě tak řekl Rudolf Steiner švýcarskému antřiroposofu Willimu Aeplimu, který ho navštívil v atelieru v Dornachu, jako odpověď na otázku, kterou choval v nitru, ale nevyslovil, ukazuje na postavu Krista v sousoší: "Ano, tak jsem Ho viděl". A v přednášce z 29. 6. 1921, která byla věnována plasticko-malířské formě prvního Goetheana, vysvětlil vznik Kristovy postavy, jak byla zpodobněna v centrálním motivu malby malé kopule: "Můžeme si ho (representanta lidstva) představovat jako Krista. Já jsem ho vytvořil naprosto ze svého zření jako Kristovu postavu. (...) Ovšemže mi to nemusí nikdo věřit, ale je to Kristus, jak se mi ukázal v duchovním zření ... Kristus tu stojí jako v sobě ztělesněná láska".

O poslední kategorii odpůřících mocností, tak zvaných Asurech, mluvil Rudolf Steiner jen velmi zřídka. Kromě několika zběžných zmínek v časných přednáškách jsou jednotlivá podrobnější sdělení o těchto bytostech obsažena jen již v citované přednášce z 22. 3. 1909. Později se o nich Rudolf Steiner zmínil ještě jednou krátce v přednášce z 15. 12. 1919 v Dornachu (v "Poslání Michaelovu"), poté o nich až do konce svého pozemského působení již nikde nemluvil, jelikož rostoucí měrou koncentroval všechno své úsilí na poznání sil Ahrimana a působení proti němu, vzhledem k jeho nadcházejícímu vtělení.

Pokud však jde o asurské duchy, charakterisuje je Rudolf Steiner ve jmenované poslední přednášce jakožto bytosti, které chtějí přinést pozemské civilizaci "kulturní chorobu, kulturní smrt" a jimž lidstvo v budoucnosti bude moci odolávat jen tou měrou, jak se dosáhne cílů nových mysterií na Zemi. "Svět bude musit mít možnost opět dospět k tomu, aby byl s to přijmout princip zasvěcení jako takový mezi principy civilizace". V těchto slovech je dán všem lidem a především anthroposofům jediný prostředek proti asurskému svodu, prostředek, který znamená současně cestu jejich budoucího vykoupení, které začne teprve tehdy, až se nová mysteria a s nimi spojený "princip zasvěcení" rozšíří po celé Zemi a převezmou vedení zemské civilizace ... Budou to mysteria, v nichž bude zářit Kristus-Slunce v astrálních tělech lidí nejen jako světlo darující nejvyšší poznání, nejen jako nový život v imaginacích, které

pak budou vznikat v éterických tělech lidí a odtud vyzařovat do sociálního života, utvářejíce jej a proměňující, nýbrž budou to mysteria, v nichž tyto budou pronikat až k fyzickému tělu a naplňovat je silami vzkříšení z Kristovy lásky, která jediné může v člověku jakož i v zemské kultuře přemoci "nemoc a smrt".

Začátek těchto nových křesťanských mysterií učinil Rudolf Steiner na Vánočním sjezdu 1923-1924. Od té doby je dána srdcím a duším všech pravých anthroposofů minulých, současných i budoucích možnost položit do sebe jako semeno Základní kámen pro postupné vznikání oněch mysterií mezi lidmi, onen Základní kámen, který ztvárnil Rudolf Steiner 25. prosince 1923 v éterickém světě sousedícím se Zemí ze sil božské Trojice působících v našem kosmu, ze sil Ducha, Syna a Otce: "A ze všech těchto tří sil: z Ducha výšin, z Kristovy síly okruhu, z působení Otcova, tvůrčí otcovské činnosti, která proudí z hlubin, chceme v tomto okamžiku ztvárnit ve svých duších dodekaedrický základní kámen, který noříme na dno svých duší, aby tu byl mocným znamením v silných základech našeho duševního bytí a abychom v budoucím působení Anthroposofické společnosti mohli stát na tomto pevném základním kameni".

Tento základní kámen, který má od té doby být základem duševního bytí pravého anthroposofa, byl ztvárněn ze sil Ducha, které přicházejí z výšin a které vedou k překonání moci Luciferovy v člověku; ze sil Krista, které působí v okolí Země a které mají za cíl přemožení moci Ahrimanovy v lidstvu; a ze sil Otce, které přicházejí z hlubin a které povedou k přemožení moci Asurů v zemském vývoji. Vložit tento "dodekaedrický základní kámen lásky", tento "dodekaedrický útvar lásky" do vlastního srdce, do vlastní duše, a tím vstoupit na novou mysterijní cestu může však člověk tehdy, když celou svou bytostí směřuje usilovně k tomu, co září na přelomu věků jako božské světlo, Kristus-Slunce, z jehož zdrojů mohou do lidské bytosti proudit světové světlo, darující světový život imaginací a světová láska, jakožto projev světové Trojice.

A tak jako ve vesmíru podobné tíhne vždy k podobnému, tak může být tato světová Trojjednost přijata na Zemi jen lidskou trojností jí podobnou: lidským světlem, lidskou schopností žít v imaginacích a lidskou láskou. Neboť přinášíme-li Kristu v ústrety duchovní světlo vyššího poznání, která vzniká z nesobeckého prožívání duchovně-vědeckých myšlenek ve vlastním nitru; když mu přinášíme v ústrety schopnost žít v imaginacích, které jsou vydobyty v meditační práci působící odtud do sociálního okolí; a když mu konečně přinášíme v ústrety svou zduchovnělou lásku, očištěnou od všeho egoistického a schopnou oběti, - potom bude naše lidské světlo zesíleno jeho světlem světovým, naše lidské imaginace jeho imaginacemi světovými a naše zduchovnělá láska jeho láskou světovou. Pak může na Zemi vzniknout "pravé sjednocení lidí pro Anthroposofii", k níž nenajde přístup ani Lucifer, zmocňující se pro sebe sama světla, ani Ahriman zhášející imaginace a uvádějící všechny život ve ztrnulost, ani Asurové, umrtvující veškerou lásku. "Pak on zazáří, ten základní kámen, před naším duševním okem, onen základní kámen, který má svou substanci ze světově-lidské imaginace, svůj tvar a zářivé světlo ze světově-lidských myšlenek, který nám v každém okamžiku, když si na tento okamžik vzpomeneme, může zářit vstříc hřejivým světlem, které však podněcuje náš čin, naše myšlení, naše citění, naše chtění." - "Aby k dobrému vedlo", co konáme svými činy, které vzcházejí z myšlení naplněného tolerancí, z citění schopného odpouštět a z chtění, které usiluje o to, aby se podílelo na založení nového karmického společenství lidí na Zemi. Pak se bude moci "Duch, který vládne v zářivém světle myšlenek kolem dodekaedrického kamene lásky" jako duch nových michaelských mysterií a jenž jediné je s to vést lidstvo ve smyslu úmyslů Michaela-Krista do budoucnosti, bude se moci vylít do celého zemského vývoje, "kde má zářit a hrát pro pokrok lidských duší, pro pokrok světa".

Tak můžeme spatřovat ve Vánočním sjezdu praobraz a zároveň kvintesenci oné cesty, kterou jsme se v této práci pokusili narýsovat. A to znamená, že přiblížit se jeho duchovní podstatě

nespočívá v abstraktních myšlenkách o něm jakožto o dění jednou vykonaném, nýbrž v reálné vnitřní činnosti, ve stále vnitřním proměňování celé lidské bytosti vyvíjením tolerance, schopnosti odpouštět a nést karmu jiných lidí. Neboť Vánoční sjezd zjevuje svou duchovní podstatu jen tomu, kdo usiluje o to, přiblížit se k němu pomocí oněch duchovních impulsů, z nichž byl před šedesáti šesti lety postaven "do pozemského bytostného proudu" svým inspirátorem a tvůrcem - Rudolfem Steinerem.